

Oikeudellinen asiantuntijalausunto Suomen Keskusta rp:lle

Pyydettyinä oikeudellisena asiantuntijalausuntona europarlamentaarikko Paavo Väyrysen mahdollisuudesta toimia ehdokkaana Suomen Keskusta rp:n (jäljempänä Keskusta) puheenjohtajaksi kesällä 2018 Keskustan puoluekokouksessa esitämme seuraavan.

Paavo Väyrynen on Keskusta rp:n perusjärjestön Keminmaan keskustaseura jäsen mutta yhtäaikaisesti myös perustamansa joulukuussa 2017 puolueena rekisteröidyn Kansalaispuolue rp:n jäsen. Yhdistyslaissa ei kielletä henkilöä olemasta yhtäaikaan kahden puolueen jäsenenä, mutta puolueen säännöissä voidaan tämä tehdä. Keskustan sääntöjen 4 §:n 5 momentin mukaan ”perusjärjestön jäsen tai jäseneksi pyrkivät eivät saa kuulua muuhun puolueeseen”.

Keskusta on liittomuotoinen yhdistys, jossa liittosuhde on kiinteä. Tämä käy ilmi useista kohdin puolueen sääntöjä. Yhdistysautonomian mukaisesti perusjärjestö päättää itse jäseneksi ottamisesta ja jäsenensä erottamisesta. Keskustan perusjärjestön jäsen on jäsenyyssuhteessa vain perusjärjestöönsä, ei puolueen keskusorganisaatioon. Tämän vuoksi mainittu Keskustan sääntöjen 4 §:n 5 momentti ei ole oikeudellisesti sitova perusjärjestöjen jäsenten osalta vaan moraalisesti velvoittava. Sillä on sen sijaan vaikutusta Keskustan sääntöjä sovellettaessa ja tulkittaessa.

Keminmaan keskustaseuran säännöt perustuvat Keskustan mallisääntöihin. Niiden mukaan (henkilö)jäsen voidaan erottaa seuraavilla perusteilla:

- yleistä pahennusta herättänyt toiminta
- puolueohjelman ja puolue-elinten päätösten vastaisuus
- paikallisosaston sääntöjen vastaisuus
- huomattavan vahingon aiheuttaminen

Esitetystä ilmenee, että puolueen säännöissä oleva kieltö kuulua toiseen puolueeseen ei ole erottamisperuste perusjärjestössä. Edellä mainituista erottamisperusteista lähinnä järjestyksessä toinen voisi olla perusteena Kansalaispuolueen jäsenten erottamiselle. Kukin perusjärjestö päättää itse jäsenten

ottamisesta ja erottamisesta. Paavo Väyrynen lakkaa olemasta Keskustan perusjärjestön henkilöjäsen, jos Keminmaan keskustaseura ei ole enää Keskustan jäsenjärjestö.

Keskustan puheenjohtajan vaali ratkaistaan puolueen sääntöjen mukaan. Niiden 9 §:n 1 momentin nojalla puoluekokous valitsee puolueen puheenjohtajan. Puoluekokous päättää vaalin suorittamisesta ja siihen liittyvistä kysymyksistä. Käytännössä puoluekokous on nimennyt menettelytapavaliokunnan, joka valvoo puoluekokouksen kulkua, käsittelee kokouksessa tehdyt ehdotukset puolueen puheenjohtajaksi ja tekee niiden pohjalta esityksen vaalimenettelystä.

Menettelytapavaliokunta käsittelee siis myös puolueen puheenjohtajaehdokkaiden vaalikelpoisuuden. Siihen kuuluu se, että

-esityksen on tehnyt puoluekokouksen aikana sen ensimmäisenä päivänä perusjärjestöä edustava virallinen kokousedustaja

-puolueen sääntöjen 9 §:n 2 momentin mukaan puheenjohtaja on Keskustan jäsen, millä tarkoitettaneen Keskustan jonkin jäsenjärjestön henkilöjäseniä

-puheenjohtajaehdokkaalla on puoluelain 7 a §:n mukaan puheenjohtajalta vaadittava asuinpaikka Suomessa

-yhdistyslain 35 §:n 2 momentissa vaaditut yhdistyksen hallituksen puheenjohtajan kelpoisuusvaatimukset täytyvät.

Yhdistyksen sääntöjen tulkinta kuuluu ensi kädessä yhdistykselle itselleen. Tulkinta kuuluu sille toimielimelle tai niille päätöksentekijöille, joilla on kussakin asiassa toimivalta. Puoluehallituksella ei ole toimivaltaa ratkaista puheenjohtajaehdokkaiden vaalikelpoisuutta, mutta se voi kuitenkin valmistella asiaa puoluekokousta varten. Menettelytapavaliokunta tekee asiassa esityksen puoluekokoukselle. On tärkeää, että menettelytapavaliokuntaa asetettaessa valiokunnan tehtäviin sisällytetään vaalikelpoisuusasia.

Puoluekokouspuheenjohtaja ratkaisee kokouksessa yhdistyslain ja yhdistyksen sääntöjen tulkinnan. Käytännössä hän tukeutuu ensi sijassa menettelytapavaliokunnan ehdotukseen. Hänen tulee sallia tässäkin asiassa tulkinnasta keskustelu, mutta äänestykseen ei tulkintaa voida viedä, vaikka eriäviä käsityksiä ilmaantuisi. Puheenjohtaja ratkaisee siis kelpoisuusvaatimusta koskevan

tulkinnan tässä tapauksessa käytännössä menettelytapavaliokunnan ehdottamalla tavalla, mihin on tarvittaessa erikseen syytä vedota. Kysymyksessä ei ole aivan tavanomainen sääntötulkinta, kun säännöistä ei saa aivan selvää vastausta kelpoisuusvaatimuksen täyttymiselle.

Kun Paavo Väyrysen vaalikelpoisuutta arvioidaan vain Keskustan sääntöjen 9 §:n 2 kohdan perusteella, voisi näyttää siltä, että Väyrynen täyttäisi kelpoisuusedellytykset edellyttäen, että hän on puoluekokouksena Keskustan henkilöjäsen. Tämän tulkinnan pohjana on se, että vaalikelpoisuus määräytyy kokonaisuudessaan sääntöjen 9 §:n 2 momentin perusteella. Asiassa on kuitenkin otettava huomioon myös sääntöjen 4 §:n 5 kohta. Se on oikeudellisesti merkitsevä nimenomaan Keskusta rp:n omassa toiminnassa. Se ei ole ohjelmajulistus, ja sitä on sovellettava ja tulkittava osana sääntöjen kokonaisuutta. Kysymys on siitä, miten pitkälle ulottuu puolueen keskusorganisaatiossa se vaatimus, että perusjärjestön jäsen ei saa kuulua muuhun puolueeseen.

Ennen pääasiaan vastaamista on otettava kantaa siihen, onko Kansalaispuolue rp ”muu puolue”. Kun Kansalaispuolue on merkitty puolerekisteriin, ei enää voida väittää, että Kansalaispuolue toimisi vain valtakunnallisella ja EU-tasolla ja että siihen liittyneet voisivat toimia Keskustassa paikallisesti. Kansalaispuolue on selkeästi ”muu puolue”. Paavo Väyrysen osalta on vielä syytä mainita se, että hän kuuluu Helsingin sitoutumattomana Helsingin kaupunginvaltuustossa Kristillisdemokraattien valtuustoryhmään. Hän on näin irtautunut kahdellakin tavalla Suomen Keskustasta poliittisessa toiminnassa.

Kielto kuulua muuhun puolueeseen tulee nimenomaisesti sovellettavaksi Keskusta rp:ssä itsessään. Sääntöjä kirjoitettaessa ei ole voitu varautua siihen, että puolueen puheenjohtajaksi pyrkii henkilö, jopa kunniapuheenjohtaja, joka toimii aktiivisesti kilpailevassa puolueessa. Ajatuksena on tietenkin ollut se, että perusjärjestöistä eroavat tai tulevat erotetuiksi ne, jotka ryhtyvät toimimaan muissa puolueissa. Näin on käynyt esimerkiksi SDP:n hajotessa vuonna 1957 käynnistyneessä prosessissa ja, kun Suomen pientalonpoikien puolue perustettiin vuonna 1959.

Esitetystä syystä sääntöihin ei ole kirjoitettu sellaista kelpoisuusvaatimusta, jonka mukaan Keskusta rp:n (siis puolueen keskusorganisaation) luottamustehtäviin valitut eivät saa kuulua muuhun puolueeseen. Se on koettu tarpeettomaksi. Nyt syntyneessä tilanteessa kysymys on tavallaan aukon täyttämiseksi. Yhdistyksen

sääntöjen eli itsesääntelymääräysten tulkinnassa aukon täyttäminen tapahtuu vapaammin kuin laissa olevan aukon täyttäminen. Tässä tapauksessa on haettava sitä mielekästä tarkoitusta, joka sillä sääntöjen 4 §:n 5 kohdalla voi olla ja tulee olla. Se tulee liittää osaksi keskeisiin luottamustehtäviin valittavien kelpoisuusvaatimuksia.

Katsomme, että sääntöjen 4 §:n 5 kohta tulee ottaa asianmukaisesti huomioon puheenjohtajan kelpoisuusvaatimuksissa. **Puheenjohtajaksi ei voida nykyisten sääntöjen mukaan valita puolueen perusjärjestön jäsentä, joka kuuluu muuhun puolueeseen.**

Lopuksi toteamme, ettei ole estettä sisällyttää Keskustan sääntöihin tarkempia määräyksiä vaalikelpoisuudesta. Nykyisten sääntöjen mukaan on mahdollista, että Keskustan puheenjohtajaksi valitaan henkilö, joka on juuri ennen puoluekokousta eronnut muun puolueen jäsenyydestä. Hyväksyttävänä ei voida pitää keinotekoista puolueiden jäseneksi liittymistä tai eroamista, joka liittyy puolueen johtotehtäviin hakeutumiseen, eikä puolueen pitäisi tällaista sallia.

Edellä mainituista syistä puolueen sääntöjä tulisikin muuttaa. Tämän mukaisesti voitaisiin puolueen sääntöjen 9 §:ään ottaa lisäys, jonka mukaan puolueen puheenjohtajaksi ei voida valita henkilöä, joka on vaalia edeltäneen 12 kuukauden aikana ollut muun puolueen jäsen.

Esitetty sääntökirjaus selkiyttäisi sääntötasolla sitä tulkintaa, että muun puolueen jäsentä ei voida valita puolueen puheenjohtajaksi. Määräaika voisi tietenkin olla jokin muu kuin yksi vuosi. Jos sääntömuutosehdotukselle hankitaan PRH:n ennakkotarkastuslausunto, muutos voidaan ottaa käyttöön jo kesällä 2018 pidettävässä puoluekokouksessa, jos sääntömuutos toteutetaan ennakkotarkastetussa muodossa.

Helsingissä 6.2.2018



Heikki Halila

siviilioikeuden professori



Lauri Tarasti

ministeri